

PRIME MINISTER OF SINT MAARTEN
Minister-President van Sint Maarten

De Staten van Sint Maarten
Mevrouw Sarah Wescot-Williams, Voorzitter van de Staten
Wilheminastraat 1
Philipsburg, Sint Maarten

STATEN VAN SINT MAARTEN	
Ingek. 19 SEP 2025	
Volgnr.	IS/080/25-26
Par.	Q.F.H.W. IGR
Philipsburg, 19 SEP 2025	

DIV# 25-16587/3

Onderwerp: Aanbieding van de reactie van Sint Maarten op het spontane advies van de Afdeling advisering van de Raad van State ter gelegenheid van '70 jaar Statuut voor het Koninkrijk Samenwerking op basis van wederzijds begrip.'

Geachte Mevrouw Wescot-Williams,

Bij brief van 20 november 2024 van de staatssecretaris dhr. Zsolt Szabo waren alle landen van het Koninkrijk der Nederlanden uitgenodigd om een bijdrage te leveren als reactie op het Spontane advies van de Raad van State van het Koninkrijk ter gelegenheid van "70 jaar Statuut voor het Koninkrijk, samenwerking op basis van wederzijds begrip".

Middels deze aanbiedingsbrief heb ik de eer u hierbij, namens de regering van Sint Maarten, de reactie van het land Sint Maarten aan te bieden

Ik vertrouw erop dat deze bijdrage een waardevolle inbreng zal vormen in de verdere dialoog over de toekomst van onze Koninkrijksrelaties.

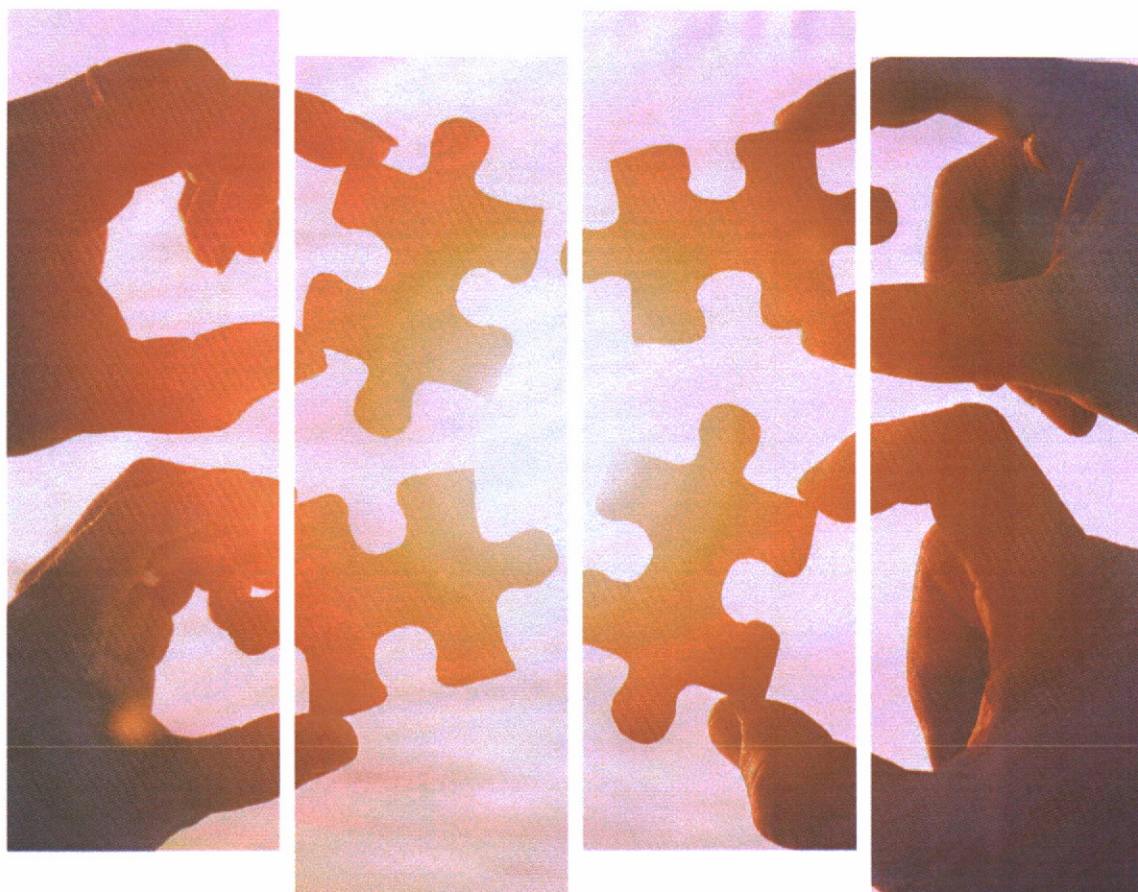

Prime Minister of Sint Maarten

SEP 2025

Prime Minister / Minister-President

Government Administration Building
Souluiga road 1, Sint Maarten
(E) pmcabinet@sintmaartengov.org

A NEW DIALOGUE EMPOWERED BY MUTUAL TRUST

Reactie Sint Maarten op Spontane advies Afdeling advisering
Raad van State ter gelegenheid van '70 jaar Statuut voor het Koninkrijk -
Samenwerking op basis van wederzijds begrip'

AUGUSTUS 2025

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
1. Inleiding	5
2. Structureel Politiek Dialoog Platform	7
3. Algemeen	9
3.1. Waarborgfunctie van het Koninkrijk	10
3.2. Samenwerking en Consensus	10
3.3. Democratisch tekort	11
3.4. Onafhankelijke beslechting van geschillen	11
3.5. Ten overvloede	12
4. Resumerende reactie op de aanbevelingen	13
4.1. Constructieve samenwerking en onderlinge bijstand	13
4.2. Bijdragen aan meer gelijkwaardige verhoudingen en wederzijds begrip	15
5. Tot slot	17

VOORWOORD

Bij brief van 20 november 2024 van de staatssecretaris dhr. Zsolt Szabó zijn alle landen van het Koninkrijk der Nederlanden uitgenodigd om een bijdrage te leveren als reactie op het advies van de Raad van State van het Koninkrijk. De regering van Sint Maarten heeft deze uitnodiging van harte aanvaard en hiervoor een speciale commissie ingesteld. Middels gesprekken met verschillende sleutelspelers, die het belang van Sint Maarten (en het Koninkrijk) voorstaan, is een breed draagvlak gecreëerd voor een gedegen reactie van Sint Maarten.

Het heden is het verleden van de toekomst, en als zodanig bepalend voor de toekomstige verhoudingen binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit betekent dat de relaties van vandaag binnen het Koninkrijk niet los kunnen – en mogen – worden gezien van het gedeelde verleden. Dit gedeelde verleden begon niet met het Statuut van 15 december 1954.

Het spontane advies van de Afdeling advisering van de Raad van State van het Koninkrijk (hierna ook te noemen ‘de Afdeling advisering’ of ‘de Afdeling’) bevat concrete aanbevelingen om de samenwerking tussen de landen binnen het Koninkrijk te verbeteren op basis van wederzijds begrip. Ondanks de constatering van de Afdeling dat er de afgelopen jaren vaak vruchteloze discussies zijn gevoerd over onderdelen van de Koninkrijksverhoudingen die samenhangen met bepalingen uit het Statuut, worden deze niet specifiek en concreet meegenomen in de aanbevelingen. Een nieuwe blik op de betekenis van de bepalingen in het Statuut en de achterliggende waarden daarvan, zonder deze waarden te herijken tegen de achtergrond van het gedeelde verleden, biedt geen solide fundament voor het bevorderen van wederzijds begrip. Bestaat er überhaupt consensus tussen de landen, Noord en Zuid, dat met de ondertekening van het Statuut er een nieuwe rechtsorde ontstond, waarmee officieel afscheid werd genomen van het koloniale bestel?^[1]

Koninkrijksrelaties zijn in de eerste plaats intermenselijke relaties. Gelijkwaardigheid en wederzijds begrip komen niet tot stand door middel van alleen maatregelen. Wij moeten streven naar een Koninkrijk gebaseerd op vertrouwen en erkenning van de verschillen tussen de landen. Hiervoor is bereidheid vereist om culturele, sociale en economische verschillen via de weg van strategisch politiek dialoog tussen de landen aan te kaarten en de relaties niet louter met een Nederlandse bril te bezien.

De Minister-President van Sint Maarten,

Dr. Luc F. Mercelina

[1] Zie onder anderen het verzoek van het Parlement van Sint Maarten dd. 9 maart 2021 aan ‘The Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance and The Working Group of Experts on People of African Descent’. Standpunten tevens bepleit door enkele maatschappelijke organisaties, waaronder One SXM Association en Pro Soualiga Foundation, die zich inzetten en opkomen voor ‘social justice and reparation’ voor Sint Maarten als gevolg van de Transatlantische slavenhandel en het slavernij verleden.

1. INLEIDING

De rode draad in het advies van de Afdeling advisering en de reacties van de geraadpleegde sleutelspelers op de beschouwing betreft in hoge mate het gebrek aan wederzijds begrip en respect voor de landen in het Caribisch deel van het Koninkrijk. De regering van Sint Maarten onderschrijft de stelling van de Afdeling dat de Koninkrijksrelaties in belangrijke mate worden beheerst door wantrouwen over en weer. De vraag dringt zich echter op in hoeverre de landen binnen het Koninkrijk daadwerkelijk bereid zijn om politiek bewust, strategisch en structureel energie en tijd te investeren in de dieperliggende oorzaken van de geconstateerde spanningen tussen Nederland en de individuele Caribische landen.^[2]

Het Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden benoemd door minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onderstreept met haar dringende aanbevelingen dat de tijd van vrijblijvendheid en weggijken nu echt voorbij is.

Met de formele afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863 kwam er weliswaar emancipatie van de totslaafgemaakten tot stand, maar geen einde aan de institutionele achterstelling van de meerderheid van de bevolking en hun nazaten. Evenzeer rijst de vraag hoe democratisch de totstandkoming van het Statuut is geweest. Tot 1948 was het kiesrecht op Curaçao en de onderhorigheden voorbehouden aan de elite, bestaande uit de nazaten van de kolonisten met Nederland als moederland en rijke immigranten. De nazaten van de totslaafgemaakten hebben dan ook niet kunnen bijdragen aan de totstandkoming van het Statuut.

Sinds 1954 is er veel gebeurd met name in het Caribisch deel van het Koninkrijk. De overheidstaken zijn toegenomen, de Bovenwindse eilanden zijn in 1983 erkend als separate eilandgebieden en het uiteenvallen van de Nederlandse Antillen in 2010 heeft de kleinschaligheid en financiële achterstand van Sint Maarten extra belicht. Sint Maarten ondersteunt het uitgangspunt van de Afdeling dat de kansen moeten worden aangegrepen om op een constructievere manier samen de toekomst tegemoet te treden. Nastreven van uniformiteit en gelijkwaardigheid op gebied van met name onderwijs, medische zorg en justitie kan de kleinschaligheid van Sint Maarten het hoofd bieden.

Alvorens inhoudelijk in te gaan op het adviesrapport van de Afdeling presenteert Sint Maarten een concreet voorstel dat een *conditio sine qua non* vormt om de toekomst samen constructief te betreden. Het momentum dat is gecreëerd door de aangeboden excuses van de Koning en de minister-president van Nederland opent hiervoor de deur. Indien de landen niet bereid zijn om het wederzijdse wantrouwen en onbegrip daadwerkelijk te confronteren, blijven de banden binnen het Koninkrijk zich in een vicieuze cirkel bewegen.

[2] Zie de bevindingen van de op 1 juli 2020 door minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) ingestelde Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden. De opdracht was om een dialoog te organiseren over het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in de hedendaagse samenleving, gericht op een bredere erkenning en inbedding van dit gedeelde verleden in de Nederlandse samenleving.

Het Statuut beschrijft regels op papier; de inhoud ervan wordt belichaamd en uitgevoerd door menselijk handelen. Het bijdragen aan evenwichtige verhoudingen en wederzijds begrip vereist bereidwilligheid tot het voeren van respectvol politiek dialoog; bereidheid van de landen om pijnpunten uit het verleden en de daaruit vloeiende hedendaagse uitdagingen middels structureel politiek dialoog aan te pakken. De Gouden Eeuw versus onderdrukking en vernedering, pijn tegenover perspectieven, vrijheid en verantwoordelijkheid niet als voetnoten, maar als de realiteit van hetgeen de landen in het Koninkrijk verbindt.

Culturele, emotionele en maatschappelijke overleveringen uit het verleden beïnvloeden het heden nog altijd. De veranderde tijdgeest – ook internationaal – vergt respectvol politiek dialoog om verder te gaan. Vandaag moeten we samen het verleden van de toekomst vastleggen!

2. STRUCTUREEL POLITIEK DIALOOG PLATFORM

Democratie begint met dialoog, een bijzondere vorm van communicatie, gebaseerd op onderling respect, actief luisteren en consensusvorming. Integenstelling tot onderhandelen of debatteren bouwt dialoog vertrouwen op door deelnemers te leiden naar een gemeenschappelijke basis. Politiek dialoog heeft de kracht om het vertrouwen, de samenwerking en de consensus te bevorderen die de fundamenteën (moeten) vormen van een respectvolle evenwichtige democratische cultuur binnen het Koninkrijk.^[3]

Structureel Politiek Dialoog als serieus alternatief op de vele vruchteloze discussies van de afgelopen 70 jaar begint met politieke wil om gezamenlijk aan de toekomst van het Koninkrijk te bouwen. Het gaat om waardigheid, het bouwen van onderling vertrouwen, respect en mede-eigenaarschap.

Structureel Politiek Dialoog is meer dan een goed gesprek. Het behelst een strategische aanpak voor consensusvorming gebaseerd op wederzijdse kennis, begrip en respect voor verschillen binnen het Koninkrijk.^[4] De eerste stap hiertoe wordt gezet door een sessie over dialoog te organiseren. Een sessie waar de participanten met hulp van een onafhankelijke dialoog deskundige in gesprek gaan over de randvoorwaarden voor het ontwikkelen van een omgeving die uitnodigt om vrij en vertrouwelijk met elkaar te communiceren; een ‘safe space’ creëren.^[5] Samenwerken en wederzijds begrip vergen bereidwilligheid om de ander met respect en waardigheid te bejegenen; menselijke interactie gebaseerd op over en weer vertrouwen, dat niet met louter maatregelen te bewerkstelligen is. Onderwerpen voor structureel politiek dialoog kunnen in goed onderling overleg en zondig met behulp van expertise uit verschillende disciplines worden opgesteld. Voorbereidende gesprekken met betrekking tot consensuswetgeving en politiek gevoelige besluitvorming in een nonconfronterende gezamenlijk gecreëerde veilige ruimte (‘safe space’) zijn uitermate geschikt voor een Politiek Dialoog Platform.

De polarisatie binnen het Koninkrijk verdiept zich, en mensen verliezen hun vertrouwen in de politiek. Velen voelen zich in toenemende mate rechteloos, losgekoppeld en vervreemd van de democratische systemen die hen zouden moeten vertegenwoordigen en verenigen. Het samenbrengen van volksvertegenwoordigers – zowel gekozen als benoemd – in een open en respectvolle omgeving op Koninkrijksniveau – maar ook nationaal en regionaal – kan bijdragen aan het versterken van vertrouwen. Dit vormt de grondslag voor een rechtvaardige en inclusieve democratische cultuur, zowel in de afzonderlijke landen als binnen het Koninkrijk als geheel. De samenstelling van een Koninkrijks Politiek Dialoog Platform, een Nationaal (landelijk) Politiek Dialoog Platform of Regionaal (inter-eilandelijk) Politiek Dialoog Platform

[3] Een eerste aanzet hiertoe binnen het Koninkrijk is in 2023 succesvol gestart met een politiek dialoog proces op Sint Eustatius – Political Dialogue Platform Statia (PDPS) – begeleid door de Netherlands Institute for Multiparty Democracy (NIMD); zie nimd.org/programme/Sint-Eustatius.

[4] Consensusdemocratie is een bestuursmodel en politieke cultuur waarin meerdere politieke partijen (en maatschappelijke groepen) invloed hebben op het besluitvormingsproces, met als doel tot brede overeenstemming te komen en minderheden te beschermen.

[5] Het proces kan worden begeleid door een instituut gespecialiseerd in het faciliteren van strategisch politiek dialoog.

wordt door de participanten aan het betreffende platform bepaald. De organisatie kan bestaan uit politici of deskundigen en vertegenwoordigers van politieke partijen, die het vertrouwen, respect en een mandaat van de betrokken politieke partijen hebben om de partij op een hoog niveau te vertegenwoordigen.

Een Koninkrijks Politiek Dialoog Platform is geen IPKO bijeenkomst, geen Rijksministerraad, dispuutregelingsorgaan of enig ander instituut conform het Statuut. Het Politiek Dialoog Platform is een strategie die de mogelijkheid biedt om structureel en duurzaam gezamenlijk in een door de participanten gecreëerde veilige ruimte vertrouwen en wederzijds respect voor landelijke verschillen op te bouwen.

Onbewuste onbekwaamheid (*'unconscious ignorance'*), het niet weten dat men iets niet kan - of nalaat - belemmert vooruitgang. Een Politiek Dialoog Platform voor het Koninkrijk dat regelmatig bijeenkomt - gefaciliteerd door een onafhankelijke en onpartijdige begeleider - kan meerdere doelen hebben; het opbouwen van vertrouwen en duurzame samenwerking, het bieden van interventies voor korte termijn resultaten in geval van een dispuut, conflicten of dreigend bestuurlijk ingrijpen, en het realiseren van overeenstemming over specifieke onderwerpen, thema's of consensuswetgeving. Vergelijk in deze enigszins het in Nederland totstandgekomen poldermodel.^[6] Daarnaast kan het Dialoog Platform de politieke ontvankelijkheid en het vertrouwen in overheidsinstellingen bevorderen door verbindingen te leggen tussen politici en de mensen die zij vertegenwoordigen. Een Nationaal Politiek Dialoog Platform voor Sint Maarten en mogelijk een Regionaal Politiek Dialoog Platform onder de Caribische landen van het Koninkrijk kan een versterkende en verbindende rol spelen. Maar ook een onderlinge instelling van groei ontwikkelen onder de participanten.

[6] Het poldermodel is een Nederlands consensusmodel waarin overheid, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden overleggen en tot overeenstemming komen over vraagstukken van algemeen belang.

3. ALGEMEEN

De structuur van het Koninkrijk vloeit voort uit de historische context. De notie van één Koninkrijk op grond van volledig deelgenootschap met interne zelfstandigheid van de verschillende rijkdelen zoals uitgewerkt in het Statuut, was gericht op het behoud van Nederlands-Indië. De gezamenlijkheid en zelfstandigheid verwoord in de preambule en de hoofdlijnen van het Statuut zijn niet geschreven met de huidige context van het Koninkrijk in het vizier. Het diende als kader voor samenwerking en waarborging van rechten in het Koninkrijk na de Tweede Wereldoorlog.

Vanaf de periode van Curaçao en de onderhorigheden, gevolgd door de Nederlandse Antillen en het uiteenvallen van deze constellatie in 2010 is veel veranderd. De huidige toepassing en interpretatie van het Statuut roepen vragen op over de effectiviteit en (on)gelijkwaardigheid van de staatkundige structuur. De landen binnen het Koninkrijk hebben autonomie en een eigen staatsstructuur ontwikkeld, maar de werking van het Statuut en de (machts)verhouding tot Nederland blijft complex.^[7]

Sint Maarten kampt met een achterstand die een goed functionerende democratische rechtsstaat belemmert. Steunend op eigen kracht wordt hierdoor bemoeilijkt. Het bestuurlijk centrum van de voormalige Nederlandse Antillen was gevestigd op Curaçao, terwijl Aruba reeds in 1986 een autonome status verwierf. Door de beperkte schaal en financiële middelen, maar ook een systematisch tekort aan professionele menskracht wat negatief doorwerkt in de bestuurskracht, heeft Sint Maarten regelmatig moeite om haar verantwoordelijkheden tijdig en adequaat na te komen. Betwijfeld wordt of er voldoende aandacht is voor deze bijzondere situatie.^[8]

Terecht stelt de Afdeling in haar advies dat de huidige staatkundige structuur er niet zou zijn zonder het koloniale verleden. Hoewel de samenstelling van het Koninkrijk gedurende de afgelopen 70 jaar is veranderd, is de tekst van het Statuut inhoudelijk nauwelijks gewijzigd.^[9]

Vragen die rijzen zijn onder meer of het Statuut nog steeds adequaat is voor de huidige staatkundige realiteit, en in hoeverre het de belangen van Sint Maarten (en de andere Caribische landen) waarborgt. De brede gevoelens onder de geraadpleegde sleutelspelers op Sint Maarten zijn dat de huidige staatkundige structuur van het Koninkrijk niet meer voldoet aan de verwachtingen van een moderne en democratische samenleving. Dit leidt tot gevoelens van onvrede en onrechtvaardigheid onder de inwoners van Sint Maarten. In dit verband gaan er stemmen op in de gemeenschap tot herziening van onder anderen de artikelen 2, 44, 50 en 51 van het Statuut. Het gaat om partnerschap en wederzijds eigenaarschap.^[10] De ondoeltreffendheid van controle en dwang^[11] noopt tot herijking van het Statuut.

[7] Een structurele ongelijkheid met een democratisch tekort (besluitvorming, bestuurlijk en financiële controle), achtergestelde positie van Sint Maarten en de andere Caribische landen, onvoldoende consultatie tussen Noord en Zuid, paternalisme, ontbreken van feitelijk gemeenschappelijke doelen en verwachtingen, fictieve consensus bij totstandkoming van consensuswetgeving, opleggen van voorwaarden en beperkingen onder 'dwang'.

[8] Afgezien van de (centrale) ligging in de Caribische regio en de feitelijke tweedeling van het eiland met haar open grenzen.

[9] Bevoegdheden, instanties en procedures zijn nagenoeg hetzelfde gebleven.

[10] Een standpunt betreffende mogelijk uittreden uit het Koninkrijk is voornamelijk niet formeel uitgesproken.

[11] Toezicht in plaats van begrotingsondersteuning en bijstand met betrekking tot efficiënt bestuur.

3.1 Waarborgfunctie van het Koninkrijk

De waarborgfunctie van het Koninkrijk omvat de bescherming van de fundamentele mensenrechten en vrijheden, rechtszekerheid en het waarborgen van deugdelijk bestuur. De uitvoering van deze waarborgfunctie is vaak omstreden. De mogelijkheid voor het Koninkrijk om eenzijdig en dwingend in te grijpen in aangelegenheden van de Caribische landen schept een grijze zone tussen wat rechtvaardig en wat dwingend is. Vraag is: wie bepaalt wanneer en hoe deze waarborgfunctie wordt ingezet?

Ingrijpen komt in de praktijk feitelijk neer op een interventie van Nederland, waarmee de autonomie van Sint Maarten wordt aangetast. Het democratisch tekort is zichtbaar in de Rijksministerraad, waar de gevolmachtigde minister van Sint Maarten (en de andere Caribische landen) nooit een meerderheid behalen en nauwelijks invloed hebben op de stemprocedures en besluitvorming. De rol van de gevolmachtigde ministers lijkt meer symbolisch dan effectief.^[12] Nederland kan daardoor als 'Koninkrijk' eenzijdig en breed interpreteren wat onder 'deugdelijk bestuur' valt. Dit wordt vervolgens als een recht gezien om op de eilanden te interveniëren, waarmee de autonomie en het zelfbeschikkingsrecht van Sint Maarten feitelijk (door Nederland) worden ondermijnd. Beslissingen moeten steunen op een legitieme meerderheid. Thans is dat niet het geval. Het gaat vaak om besluiten die vergaande consequenties hebben op Sint Maarten zonder dat zij daadwerkelijk invloed op de beslissingen kan uitoefenen. De structureel achtergestelde positie van Sint Maarten en de beperkte uitvoeringscapaciteit bemoeilijken problemen effectief aan te pakken, wat vervolgens ten onrechte wordt beschouwd als bestuurlijke verwaarlozing.

3.2. Samenwerking en Consensus

Samenwerking impliceert dat alle betrokken partijen gezamenlijk werken aan een gemeenschappelijk doel. Het ontbreken van een duidelijke procedure voor de totstandkoming van consensuswetgeving leidt tot frustraties en onvrede. Regelmatig worden er voorwaarden en beperkingen gesteld, waarbij Sint Maarten zich gedwongen voelt om in te stemmen met wetgeving die niet in haar belang geacht wordt. Dit leidt ook tot inbreuk op de autonomie van Sint Maarten. Verplichtingen, zoals die van het College financieel toezicht (Cft), worden in de praktijk niet vrijwillig aangegaan. Na orkaan Irma bood Nederland €470 (\$553) miljoen hulp aan Sint Maarten. Dit ging gepaard met voorwaarden zoals het instellen van een integriteitskamer en de onderlinge regeling inzake grensbewaking. In een uiterst kwetsbare situatie had Sint Maarten weinig keus dan deze voorwaarden te accepteren, wat onder normale omstandigheden waarschijnlijk niet zou zijn gebeurd. Genoemde voorbeelden tonen dat de samenwerking tussen Sint Maarten en het Koninkrijk (lees: Nederland) vaak niet op vrijwillige basis plaatsvindt. Onafhankelijke evaluatie van de getroffen maatregelen ontbreekt, terwijl de druk op de begroting van Sint Maarten toeneemt door de verplichting om de kosten voor de integriteitskamer zelf te moeten betalen.

[12] Het lopende traject voor aanpassen van het Reglement van Orde voor de Rijksministerraad dient vooruitlopend op structurele hervorming hiervan in de interim te worden voortgezet.

3.3. Democratisch tekort

Het voorstel tot instellen van actief kiesrecht, waarbij de burgers van de Caribische landen van het Koninkrijk kunnen stemmen in de Eerste en Tweede Kamer verkiezing van Nederland, is grotendeels symbolisch en cosmetisch van aard. Gezien het relatief kleine bevolkingsaantal van Sint Maarten - en in bredere context de andere eilanden van het Caribisch Koninkrijk - zal de invloed op de uitslag van de verkiezingen minimaal zijn. Hierdoor is de kans dat een vertegenwoordiger wordt gekozen die de belangen van Sint Maarten daadwerkelijk behartigt uiterst gering, een schijnvertoning. Dit versterkt het gevoel van een democratisch tekort en de behoefte aan een rechtvaardige en representatieve staatkundige structuur binnen het Koninkrijk. Stemmen voor de Staten-Generaal legitimeert in feite slechts de achtergestelde positie van Sint Maarten binnen het Koninkrijk. De problematiek van het democratisch tekort – daadwerkelijke vertegenwoordiging en zeggenschap – wordt niet opgelost, maar juist benadrukt. De unieke uitdagingen waarmee een klein (ei)land als Sint Maarten wordt geconfronteerd vergen meer dan symbolische participatie.

Versterking van de positie van de gevolmachtigde minister om het democratisch tekort te verkleinen is zonder meer waardevol. Uiteraard dient de persoon die deze functie bekleedt over de juiste competenties en kwalificaties te beschikken, waaronder deskundigheid inzake de bevoegdheden en procedures die beschikbaar zijn om de positie en rechten van Sint Maarten effectief te behartigen. Waarborgen hiervan is aan de gevolmachtigde minister toevertrouwd. Echter, om de functie daadwerkelijk te versterken, is méér nodig dan alleen een geschikte kandidaat. Het huidige Reglement van Orde van de Rijksministerraad moet worden herzien om aan te sluiten bij de hedendaagse realiteit en verantwoordelijkheden van de gevolmachtigde minister.

Feitelijk versterken van de positie van de gevolmachtigde minister vereist institutionele en procedurele aanpassingen. De discussie over de samenstelling van de Rijksministerraad moet gevoerd worden. De beslissing om een staatssecretaris te belasten met de taken en verantwoordelijkheid voor Koninkrijksrelaties is aan evaluatie toe. De staatssecretaris staat in hiërarchische relatie tot de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en maakt geen deel uit van de (Rijks)ministerraad. Alszodanig vertegenwoordigen de belangen van Sint Maarten een ondergeschikte rol in de Rijksministerraad. Vóór 2010 werden zaken met betrekking tot de Nederlandse Antillen en Aruba doorgaans behandeld door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De verhouding minister, staatssecretaris en gevolmachtigde ministers dient te worden herzien en in de juiste context worden gebracht.

3.4. Onafhankelijke beslechting van geschillen

Een geschillenregeling is cruciaal voor het waarborgen van de autonomie en gelijke rechten binnen het Koninkrijk. Voorop staat de onafhankelijkheid van de instantie die de geschillen behandelt. Aansluiten bij een instituut benoemd door één van de landen vergt unaniem vertrouwen van alle landen in het betreffend orgaan.

De discussie over de voorstellen van de Afdeling advisering in deze is eveneens uitermate geschikt om verder uit te werken in het eerder genoemd Koninkrijks Politiek Dialoog Platform (KPDP).

3.5 Ten overvloede

Hoewel er geen directe relatie bestaat tussen het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden en het idee van herstel (*'reparation'*), kan de huidige achtergestelde positie van Sint Maarten en de andere Caribische landen in dit kader niet worden genegeerd. De structurele achterstelling, geworteld in historische ongelijkheid en beperkte institutionele capaciteit, vraagt om een heroverweging van de onderlinge samenwerking en uniformiteit binnen het Koninkrijk. Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit meerdere landen; de armoedegrens in de Caribische landen is beneden peil in vergelijking met Nederland, dat tot één van de rijkste landen ter wereld behoort. Investeren in herstelmaatregelen, zoals verbetering van onderwijs, gezondheidszorg, justitie, economische ontwikkeling en armoede bestrijding, maar ook gevolgen van klimaatverandering en rampenbestrijding kan de basis leggen voor een rechtvaardige, duurzame en gebalanceerde relatie tussen de landen.

De regering onderkent het belang van de standpunten bepleit door verschillende maatschappelijke organisaties en geraadpleegde sleutelfiguren in de gemeenschap voor een open en eerlijke dialoog over dit onderwerp op korte termijn binnen het Koninkrijk. Desalniettemin acht de regering behandeling van herstelmaatregelen buiten het kader van het Statuut gewenst. Herstel is meer dan financiële compensatie; het betreft heling, creëren van gelijke kansen, zelfredzaamheid, *'nation building'* en meer.^[13] Integratie van herstelmaatregelen in de besprekingen over het Statuut kan leiden tot verdere complicaties en vertragingen in de noodzakelijke staatkundige hervormingen. Een afzonderlijke aanpak van dit thema biedt overigens meer ruimte voor effectieve en eerlijke oplossingen die recht doen aan de belangen van alle betrokken partijen en deze respecteren. Ook deze discussie leent zich voor dialoog in het Koninkrijks Politiek Dialoog Platform (KPD), als onderdeel van een bredere transitie naar een gelijkwaardiger en respectvoller Koninkrijksverband.

[13] Zie 10-punten plan voor herstel slavernij en koloniaal verleden ontworpen door CARICOM, tevens One SXM's herstellenvordering; *'Claim for reparations for Transatlantic Chattel Slavery (TCS) and colonialism against the Netherlands on behalf of the St. Martin People'*.

4. RESUMERENDE REACTIE OP DE AANBEVELINGEN

Het ongevraagd advies van de Afdeling richt zich op mogelijkheden tot verbetering van de samenwerking binnen het Koninkrijk, zonder dat aanpassing van het Statuut daarvoor nodig is. Sint Maarten is van mening dat de structurele belemmeringen voortvloeiend uit het Statuut - waaronder een democratisch tekort - zonder inhoudelijke aanpassing van het Statuut niet afdoend kunnen worden weggenomen. Onder voorbehoud van harde afspraken over herijking van de waarden en de relevantie van het Statuut naar huidige maatstaven, wordt hier een samenvattende reactie gegeven op de aanbevelingen van de Afdeling advisering. Dit vooruitlopend op een grondige evaluatie van het Statuut op basis van de hedendaagse context, inzichten en behoeften van de landen.^[14]

De toegevoegde waarde van het spontaan advies van de Afdeling is dat het de meest klemmende knelpunten van dit moment - 70 jaar na inwerkingtreding van het Statuut - inzichtelijk maakt en vanuit een pragmatisch perspectief oplossingsrichtingen aandraagt. De Afdeling advisering formuleert twee centrale uitgangspunten voor de toekomstige samenwerking binnen het Koninkrijk: 1. Constructieve samenwerking en onderlinge bijstand; 2. Bijdragen aan meer gelijkwaardige verhoudingen en wederzijds begrip.

4.1. Constructieve samenwerking en onderlinge bijstand

De Afdeling advisering doet meerdere aanbevelingen voor de versterking van deugdelijkheid van bestuur en nauwere samenwerking. Sint Maarten benadrukt dat intensievere samenwerking kan bijdragen aan een duurzame evolutie van de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk, mits deze tastbare hulp, bijstand en concrete resultaten oplevert en de autonomie van de Caribische landen respecteert.

- ***Samenwerking gebaseerd op lokale behoeften en wensen***

De overheid van Sint Maarten erkent dat het Koninkrijk structurele voordelen biedt, maar onderstreept dat de samenwerking in Koninkrijksverband moet worden afgestemd op de specifieke behoeften en wensen van Sint Maarten. Sint Maarten hecht veel waarde aan haar autonome status en zelfbeschikkingsrecht.

De overheid stelt voor om de bestaande samenwerkingsinitiatieven (consensuswetgeving en vormvrije onderlinge regelingen)^[15] te inventariseren, deze in overleg te (doen) evalueren en op basis daarvan gerichte verbeteringen aan te brengen. De evaluaties bieden de mogelijkheid concreet en effectief invulling te geven aan de intensivering en bestendiging van de samenwerking op lange termijn. De struikelblokken - bestuurlijke en economische uitdagingen - met betrekking tot de samenwerking moeten op basis van wederzijds respect

[14] Niets verhindert een gelijktijdige aanpak van de aanbevelingen en herijking van het Statuut. Het instellen van Politieke Dialoog Platformen ter voorbereiding van formele besluitvorming leent zich bij uitstek voor het simultaan ter hand nemen. Een Koninkrijks Politiek Dialoog Platform (KPDP) bestaande uit politici en deskundigen die de politiek vertegenwoordigen kan tevens als 'think-thank' fungeren.

[15] Waaronder landspakketten, wederopbouwfonds, financiërringsarrangementen (bouw gevangenis, verduurzaming energievoorziening).

en partnerschap worden benaderd, waarbij autonomie niet als obstakel, maar als leidraad dient voor het realiseren van effectieve oplossingen. Een constructieve aanpak op basis van gelijkwaardigheid en partnerschap kan worden voorbereid in het eerder voorgestelde KPDP. Hiervoor is echter politieke wil nodig.

- **Versterking deugdelijkheid van bestuur**

Sint Maarten onderschrijft dat deugdelijk bestuur meer is dan uitsluitend financiële stabiliteit en rechtsstatelijke conformiteit. Optreden op grond van de waarborgfunctie - toezichtsbevoegdheden uit het Statuut - biedt doorgaans geen duurzame oplossing en stuit op weerstand. Transparantie, gelijke interpretatie, uitvoering en handhaving van bestuurlijke concepten en begrippen in alle landen van het Koninkrijk is van essentieel belang. Zo dient bijvoorbeeld de interpretatie van corruptie en integriteit aan beide kanten van de oceaan transparant te zijn en op dezelfde manier te worden benaderd.^[16]

Sint Maarten kan zich vinden in een nieuwe aanpak van intensievere samenwerking van de landen onderling^[17]; structurele ondersteuning van het bestuur, delen van expertise, kennisuitwisseling, detacheringen en gezamenlijke opleidingsprogramma's. Daarbij is van belang dat rekening wordt gehouden met culturele verschillen en historische sensitiviteit. De beleidsmaatregelen moeten aansluiten bij de sociaal-culturele context van Sint Maarten. Interculturele sensitiviteit en inburgeringsprogramma's zijn hierbij essentieel voor de communicatie en kennisoverdracht. Het is van belang dat de samenwerking gericht is op duurzaamheid en het versterken van de zelfredzaamheid van Sint Maarten.

- **Prioriteit voor onderwijs en armoedebestrijding**

Goed onderwijs en armoede bestrijding zijn onlosmakelijk verbonden aan het verwezenlijken van mensenrechten, rechtszekerheid, deugdelijk bestuur en de toekomst van Sint Maarten. Prioriteren van gelijke toegang tot kwalitatief onderwijs en de bevordering van levenslang leren^[18] zijn bevorderlijk voor het sociaal-economisch klimaat, de arbeidsmarkt, armoede bestrijding, terugdringen van criminaliteit, bevorderen van veiligheid en duurzaamheid.

Sint Maarten heeft zich verbonden aan de 'Sustainable Development Goals' van de Verenigde Naties 2030 Agenda te behalen. Daartoe is nauwe samenwerking en ondersteuning nodig, onder meer voor het ontwikkelen van een Caribisch relevant curriculum voor Sint Maarten^[19] en een nieuw financieel regiem middels belastinghervorming. Uitbreiden van studiebeurzen en vestigen van faculteiten dan wel dependances van Nederlandse universiteiten op Sint Maarten en andere Caribische landen binnen het Koninkrijk bieden verbeterde kansen voor jongeren en vermindering van 'brain drain'.

- **Bestuurlijke samenwerking tussen de Caribische landen**

Sint Maarten sluit zich aan bij het advies van de Afdeling om de regionale samenwerking te intensiveren. Een Regionaal Politiek Dialoog Platform is een waardevol instrument voor het onderling bespreken van bestuurlijke uitdagingen, uitwisselen van 'best practices' en voorbereiden van bestendige strategieën.

[16] Velen hebben nog steeds moeite met de relevantie van de integriteitskamer, een instituut dat als enige op Sint Maarten onder dwang werd ingesteld.

[17] Zie de criteria van de Ronde Tafel Conferentie van 26 november 2006 als leidraad.

[18] Behoeftte aan volwassen onderwijs, gemeenschapsvoorlichting, bestuurlijke en praktijk gerichte cursussen.

[19] Hierbij moet tevens rekening worden gehouden met unieke contexten van regionale ligging.

- **Consensusrijkswetgeving**

Het consensusvereiste vergt overeenstemming tussen de regeringen van de betrokken landen gedurende het gehele wetgevingsproces. De regering van Sint Maarten acht het wenselijk dat een formele procedure regeling wordt opgesteld voor de totstandkoming van consensuswetten om zorg te dragen voor transparantie en het proces actief te bewaken. Het Statuut biedt geen duidelijkheid over gevolgen van het wegvallen van consensus nadat de rijkswet in werking is getreden. Sint Maarten sluit zich aan bij het standpunt van de Afdeling advisering dat er daadwerkelijk consensus moet bestaan over het opzeggen van de consensusrijkswet. Het is van wezenlijk belang dat eenzijdige opzegging moet worden voorkomen in toekomstige consensusrijkswetgeving. Er dient consensus te zijn over deze procedure. Dit bevordert de rechtszekerheid en waarborgt het vrijwillige karakter van consensuswetgeving. Ook in dit verband benadrukt Sint Maarten dat het uitwerken van een dergelijk proces uitermate geschikt is voor dialoog in het Koninkrijks Politiek Dialoog Platform (KPDP).^[20]

4.2. Bijdragen aan meer gelijkwaardige verhoudingen en wederzijds begrip

Het advies van de Afdeling advisering benadrukt de noodzaak om de verhoudingen binnen het Koninkrijk meer in evenwicht te brengen. Bijzondere aandacht is gewijd aan het democratisch tekort.

- **Mensenrechten en fundamentele vrijheden**

Sint Maarten onderschrijft de universaliteit van mensenrechten en het belang daarvan. Zij zet zich in om deze rechten te bevorderen en dat deze binnen de samenleving worden gerespecteerd. In samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken zal worden gezocht naar verdere implementatie van geprioriteerde mensenrechtenverdragen.^[21]

- **Uitbreiding kiesrecht**

Sint Maarten meent dat het voorstel tot toekennen van het actief kiesrecht voor de Staten-Generaal aan alle Nederlanders van de Caribische landen een illusie van gelijkwaardigheid creëert. De invloed op de verkiezingen is minimaal en legitimeert de achtergestelde positie van Sint Maarten binnen het Koninkrijk. Stemmen voor een Parlement dat niet de belangen van Sint Maarten voorstaat, terwijl het democratisch tekort in stand blijft.^[22] De regering kan zich derhalve niet in dit voorstel vinden.

[20] Een Koninkrijks Politieke Dialoog Platformen (maar ook nationaal en regionaal) is uitermate geschikt (ter voorbereiding) voor het bereiken van consensus. De samenstelling kan gevormd worden door politici, deskundigen en vertegenwoordigers van de politieke partijen, die het vertrouwen, respect en een mandaat van de betrokken partijen hebben om de partij op een hoog niveau te vertegenwoordigen. Een dergelijk getrapte vertegenwoordiging is inclusief en verbreedt de politieke draagkracht.

[21] Zie <https://www.rijksfinancien.nl/jaarverslag/2023/IV/onderdeel/2764622#>.

[22] Stemrecht creëren daarentegen voor verkiezingen in de Caribische landen voor de respectievelijke studenten die in Nederland wonen, bevordert de democratie op de eilanden, vergroot een duurzame betrokkenheid met het land van herkomst in het Caribisch gebied en vermindert de 'brain drain'.

- **Positie Gevolmachtigde Minister**

De Afdeling advisering belicht de rol en positie van de gevolmachtigde minister in de Rijksministerraad en adviseert om deze te versterken. Aanbevolen wordt om; a) de politiek gebonden termijn (mogelijk) te overschrijden en b) het maken van procedurele afspraken met betrekking tot de behandeltermijn van stukken in de Rijksministerraad.

Ad a) Benoemings- en selectiecriteria: Als politiek ambtenaar handelt de gevolmachtigde minister op instructie van de regering. Dit vereist een zekere vertrouwensrelatie tussen de regering en de betreffende functionaris met een politiek mandaat. Transparante afspraken over benoeming op basis van competentie en landsbelang zijn noodzakelijk voor het realiseren van deze aanbeveling.^[23]

Ad b) Procedurele versterking: Herzien van de bestaande afspraken, aanpassen van het Reglement van Orde van de (Rijks)ministerraad kan bijdragen aan een zorgvuldigere voorbereiding en inhoudelijk deugdelijke vertegenwoordiging van Sint Maarten en de andere Caribische landen.^[24] Aanpassen van procedurele afspraken, waaronder de behandeltermijn van stukken in de Rijksministerraad is een begin.^[25] Sint Maarten pleit voor een eigen inhoudelijk aangepast Reglement van Orde voor de Rijksministerraad, dat recht doet aan de rol van de gevolmachtigde minister van Sint Maarten in verhouding tot de minister en staatssecretaris van Koninkrijksrelaties.

- **Geschillenregeling**

Sint Maarten is voorstander van een laagdrempelige en bindende geschillenregeling. Het beslechten van geschillen middels een eenvoudige procedure, uitgevoerd door een onafhankelijk orgaan gedragen door alle landen. Hierbij moet worden voorkomen dat een keus uit een bestaande instantie, door één van de landen benoemde instelling, de schijn van onpartijdigheid heeft. Een onafhankelijke arbiter die bindende beslissingen neemt terzake van geschillen tussen het Koninkrijk en de landen, en de landen onderling, betreffende zowel juridische als beleidsvragen. De meeste geschillen (zullen) gaan over beleidskwesties. Deskundige vertegenwoordiging van Sint Maarten (respectievelijk de ander Caribische landen) in het onafhankelijk panel is wenselijk. Blijkens het advies van de Afdeling valt de beurt aan de Caribische landen om zich over een alternatief te beraadslagen (zie pg. 54 van de beschouwing). Sint Maarten is voornemens het voortouw te nemen om dit traject te initiëren.^[26] Opnemen van een evaluatie bepaling in de geschillenregeling wordt noodzakelijk geacht.

[23] Goed afstemmen op (mogelijk) gewijzigde regeringsprioriteiten is denkbaar mede met het oog op continuïteit.

[24] Zie ook: C.M.A.M. Duijf, 'Naar eigen orderegels voor de rijksministerraad', Caribisch Juristenblad 2020, p.252.

[25] Rekening dient tevens te worden gehouden met realiteiten zoals het tijdsverschil tussen Noord en Zuid bij het vaststellen van termijnen.

[26] De ervaring met de geschillenregeling in de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten biedt mogelijk aanknopingspunten.

5. TOT SLOT

De Afdeling advisering richt zich in haar advies niet op aanbevelingen van constitutioneelrechtelijke aard, maar beperkt zich tot een meer pragmatische benadering. Sint Maarten kan zich hier deels in vinden onder voorbehoud dat de bepalingen van het Statuut naar huidige omstandigheden en context, inclusief de geopolitieke realiteit, op termijn gezamenlijk worden gezien. Hoewel een algehele herziening van het Statuut op korte termijn minder realistisch is, acht de overheid van Sint Maarten gerichte aanpassingen zoals het versterken van de rol van de gevolmachtigde minister wél haalbaar en noodzakelijk.

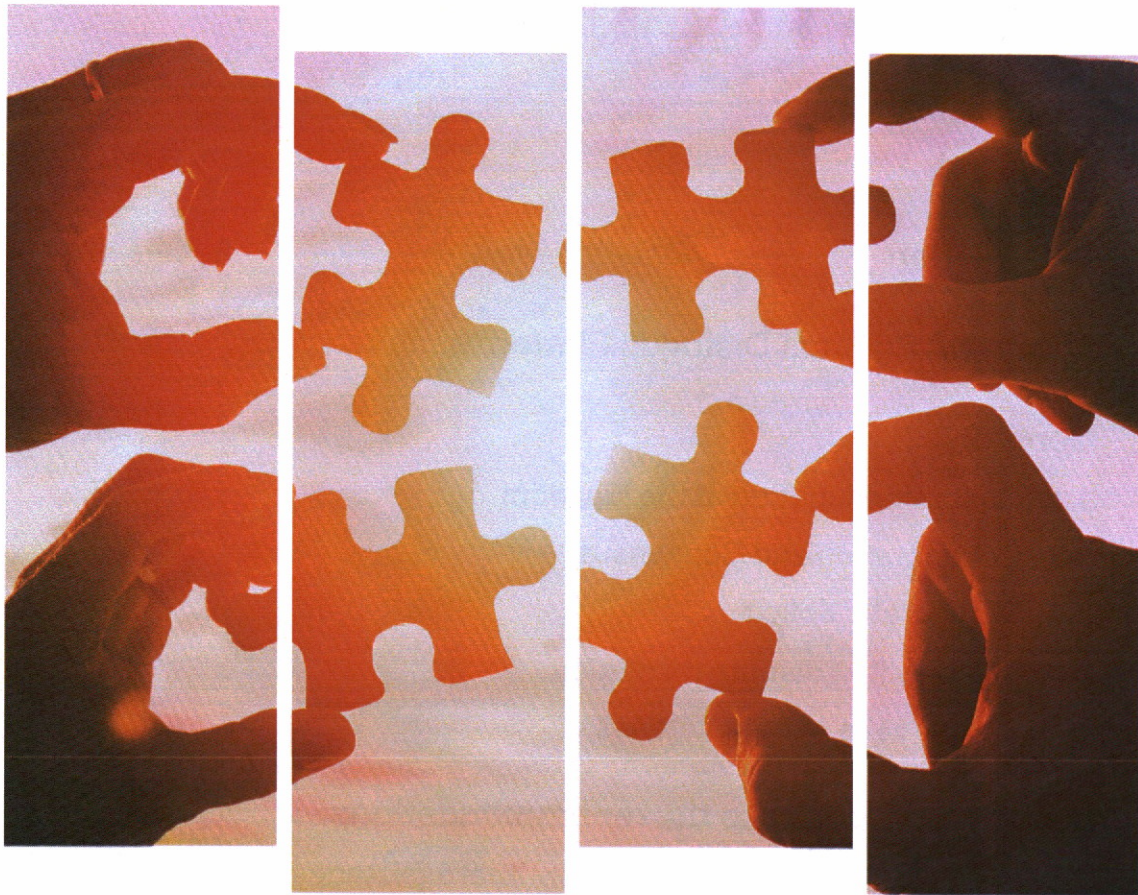
Om duurzaam uitvoering van de aanbevelingen succesvol ter hand te nemen, dient de kloof binnen het Koninkrijk te worden overbrugd. De overheid van Sint Maarten presenteert in hoofdstuk 2 hiervoor een concreet voorstel in de vorm van strategisch structureel politiek dialoog, een Koninkrijks Politiek Dialoog Platform. Te beginnen met een diepgaande analyse van de gedeelde geschiedenis, de politieke machtsdynamiek en de culturele context van de autonome landen in het Koninkrijk.^[27] Sint Maarten is erbij gebaat om middels een Nationaal Politiek Dialoog Platform op voorhand standpunt te bepalen ter inleiding van gesprekken in het Koninkrijks Politiek Dialoog Platform (KPDP). Dit geldt ook voor de overige Caribische landen van het Koninkrijk. Investeren in onpartijdige deskundigheid, politieke wil en een gaandeweg bijsturende aanpak om de politiek ontvankelijker te maken is geen luxe. Bereidwilligheid van alle betrokkenen om tot duurzaam werkbare resultaten en oplossingen te komen staat in het dialoog proces centraal. Discussies in zake wijzigingen van het Statuut kunnen op termijn in het KPDP organisch evolueren.

Dat er anno 2025 over Sint Maarten en de overige Caribische landen nog steeds bagattaliserende opmerkingen klinken in de Tweede Kamer, onderstreept dat er na zeventig jaar Statuut nog veel geïnvesteerd moet worden in wederzijds begrip, waardigheid en respect om de banden binnen het Koninkrijk te verstevigen.

Steunend op eigen kracht met de wil elkander bij te staan is bovenal mensenwerk: bouwen aan intermenselijke relaties vereist een bewust strategische en structurele inzet van alle Koninkrijkspartners.

Augustus 2025

[27] Evalueren en aanpassen van strategieën om ervoor te zorgen dat het Politiek Dialoog Platform duurzaam is en blijft voldoen aan de behoeften en realiteit van de veranderende context is vereist. Geopolitiek kan de context eveneens beïnvloeden.

A NEW DIALOGUE EMPOWERED BY MUTUAL TRUST

Sint Maarten's response to the unsolicited advice from the Advisory Division of the Council of State on the occasion of '70 years of the Kingdom Charter - *Samenwerking op basis van wederzijds begrip*'

AUGUST 2025

TABLE OF CONTENTS

Foreword	3
1. Introduction	4
2. Structural Political Dialogue Platform	6
3. General	8
3.1. Guarantee function of the Kingdom	9
3.2. Collaboration and Consensus	9
3.3. Democratic deficit	10
3.4. Independent dispute resolution	10
3.5. For the sake of completeness	11
4. Summary response to the recommendations	12
4.1. Constructive cooperation and mutual assistance	12
4.2. Contributing to more equal relations and mutual understanding	14
5. In conclusion	16

FOREWORD

By letter dated November 20, 2024, the State Secretary Mr. Zsolt Szabó invited all countries of the Kingdom of the Netherlands to contribute a response to the advisory opinion of the Council of State of the Kingdom. The government of Sint Maarten wholeheartedly accepted this invitation and established a special committee for this purpose. Through discussions with various key stakeholders who represent the interests of Sint Maarten (and the Kingdom), broad support has been created for a thorough response from Sint Maarten.

The present is the past of the future, and as such, determines future relations within the Kingdom of the Netherlands. This means that today's relations within the Kingdom cannot – and should not – be viewed in isolation from the shared past. This shared past did not begin with the Charter of December 15, 1954.

The unsolicited advice of the Advisory Division of the Council of State of the Kingdom of the Netherlands (hereinafter also referred to as 'the Advisory Division' or 'the Division') contains concrete recommendations to improve cooperation between the countries within the Kingdom based on mutual understanding. Despite the Division's observation that in recent years there have often been fruitless discussions about aspects of Kingdom relations related to provisions of the Charter, these are not specifically and concretely addressed in the recommendations. A fresh look at the significance of the provisions in the Charter and their underlying values, without reassessing these values against the backdrop of the shared past, does not provide a solid foundation for promoting mutual understanding. Is there even a consensus between the countries, North and South, that the signing of the Charter established a new legal order, officially bidding farewell to the colonial system?^[1]

Kingdom relations are primarily interpersonal relationships. Equality and mutual understanding are not achieved through measures alone. We must strive for a Kingdom based on trust and recognition of the differences between the countries. This requires a willingness to address cultural, social, and economic differences through strategic political dialogue between the countries and not just view the relations through a Dutch lens.

The Prime Minister of Sint Maarten,

Dr. Luc F. Mercelina

[1] See, among others, the request of the Parliament of Sint Maarten dated 9 March 2021 to *The Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance and The Working Group of Experts on People of African Descent*. Positions also advocated by several civil society organizations, including One SXM Association and Pro Soualiga Foundation, which are committed to and stand up for 'social justice and reparation' for Sint Maarten as a result of the Transatlantic Slave Trade and its slavery past.

1. INTRODUCTION

The common thread running through the Advisory Division's advice and the responses of the consulted key stakeholders to the report largely concerns the lack of mutual understanding and respect for the countries in the Caribbean part of the Kingdom. The government of Sint Maarten endorses the Division's assertion that Kingdom relations are largely dominated by mutual distrust. However, the question arises to what extent the countries within the Kingdom are actually willing to invest politically conscious, strategic, and structural energy and time in addressing the underlying causes of the tensions observed between the Netherlands and the individual Caribbean countries.^[2] The Advisory Board Slavery Past Dialogue Group appointed by Minister Ollongren of the Interior and Kingdom Relations underlines with its urgent recommendations that the time for non-commitment and looking the other way is now really over.

The formal abolition of slavery on July 1, 1863, did indeed bring about the emancipation of the enslaved, but it did not end the institutional discrimination faced by the majority of the population and their descendants. The question also arises as to how democratically the Charter was established. Until 1948, suffrage in Curaçao and its dependencies was reserved for the elite, consisting of the descendants of the colonists whose mother country was the Netherlands and wealthy immigrants. Therefore, the descendants of the enslaved were unable to contribute to the creation of the Charter.

Much has happened since 1954, particularly in the Caribbean part of the Kingdom. Government responsibilities have increased, the Windward Islands were recognized as separate island territories in 1983, and the disintegration of the Netherlands Antilles in 2010 further highlighted Sint Maarten's small scale and financial disadvantage. Sint Maarten supports the Division's principle that opportunities must be seized to face the future together in a more constructive way. Pursuing uniformity and equality, particularly in education, medical care, and the justice system, can address Sint Maarten's small scale.

Before addressing the Division's advisory report in detail, Sint Maarten presents a concrete proposal that is a prerequisite for constructively navigating the future together. The momentum created by the apologies from the King and the Prime Minister of the Netherlands opens the door for this. If the countries are unwilling to confront their mutual distrust and misunderstanding head-on, ties within the Kingdom will remain in a vicious cycle.

The Charter describes rules on paper; its content is embodied and implemented through human action. Contributing to balanced relationships and mutual understanding requires a willingness to engage in respectful political dialogue; the countries' willingness to address past pain points and the resulting contemporary challenges through structured political dialogue.

[2] See the findings of the Advisory Committee on the Dialogue Group on Slavery History, established by Minister Ollongren of the Interior and Kingdom Relations (BZK) on July 1, 2020. The mandate was to organize a dialogue on the history of slavery and its impact on contemporary society, aimed at broader recognition and embedding of this shared history in Dutch society.

The Golden Age versus oppression and humiliation, pain versus perspectives, freedom and responsibility are not seen as footnotes, but as the reality of what unites the countries within the Kingdom.

Cultural, emotional, and social traditions from the past still influence the present. The changing zeitgeist – including internationally – requires respectful political dialogue to move forward. Today, we must collectively capture the past of the future!

2. STRUCTURAL POLITICAL DIALOGUE PLATFORM

Democracy begins with dialogue, a unique form of communication based on mutual respect, active listening, and consensus-building. Unlike negotiation or debate, dialogue builds trust by guiding participants toward common ground. Political dialogue has the power to foster the trust, cooperation, and consensus that form the foundations of a respectful, balanced democratic culture within the Kingdom.^[3]

Structural Political Dialogue, as a serious alternative to the many fruitless discussions of the past 70 years, begins with political will to jointly build the future of the Kingdom. It is about dignity, building mutual trust, respect, and co-ownership.

Structural Political Dialogue is more than just a good conversation. It encompasses a strategic approach to consensus building based on mutual knowledge, understanding, and respect for differences within the Kingdom.^[4] The first step is to organize a session on dialogue. This session, where participants, with the help of an independent dialogue expert, discuss the preconditions for developing an environment that encourages free and confidential communication; creating a "safe space".^[5] Collaboration and mutual understanding require a willingness to treat others with respect and dignity; human interaction based on mutual trust, which cannot be achieved through measures alone. Topics for structural political dialogue can be developed through mutual consultation and, if necessary, with the help of expertise from various disciplines. Preparatory discussions regarding consensus legislation and politically sensitive decision-making in a non-confrontational, collaboratively created safe space are ideally suited for a Political Dialogue Platform.

Polarization within the Kingdom is deepening, and people are losing faith in politics. Many feel increasingly disenfranchised, disconnected, and alienated from the democratic systems that should represent and unite them. Bringing together representatives – both elected and appointed – in an open and respectful environment at the Kingdom level – but also nationally and regionally – can contribute to strengthening trust. This forms the foundation for a just and inclusive democratic culture, both within individual countries and within the Kingdom as a whole. The formation of a Kingdom Political Dialogue Platform, a National (country-wide) Political Dialogue Platform, or a Regional (inter-island) Political Dialogue Platform is determined by the participants in the platform. The organization may consist of politicians or experts and representatives of political parties who have the trust, respect, and mandate of the political parties involved to represent the party at a high level. A Kingdom Political Dialogue Platform is not an IPKO meeting, a Kingdom Council of Ministers, a dispute settlement body, or any other institution in accordance with the Charter.

[3] A first step towards this within the Kingdom was successfully launched in 2023 with a political dialogue process on Sint Eustatius – Political Dialogue Platform Statia (PDPS) – supervised by the Netherlands Institute for Multiparty Democracy (NIMD); see nimd.org/programme/Sint-Eustatius.

[4] Consensus democracy is a model of governance and political culture in which multiple political parties (and societal groups) influence the decision-making process, with the aim of reaching broad agreement and protecting minorities.

[5] The process can be facilitated by an institution specialized in facilitating strategic political dialogue.

The Political Dialogue Platform is a strategy that offers the opportunity to structurally and sustainably build trust and mutual respect for national differences in a safe space created by the participants.

Unconscious ignorance, not knowing that one cannot do something – or fails to do it – hinders progress. A Political Dialogue Platform for the Kingdom that meets regularly – facilitated by an independent and impartial facilitator – can have several goals: building trust and sustainable cooperation, offering interventions for short-term results in the event of a dispute, conflict, or threatened administrative intervention, and achieving agreement on specific topics, themes, or consensus legislation. In this respect, compare it somewhat to the *polder model* developed in the Netherlands.^[6] In addition, the Dialogue Platform can promote political receptivity and trust in government institutions by connecting politicians and the people they represent. A National Political Dialogue Platform for Sint Maarten and possibly a Regional Political Dialogue Platform among the Caribbean countries of the Kingdom could play a strengthening and unifying role. It could also foster a mutual mindset of growth among the participants.

[6] The *polder model* is a Dutch consensus model in which government, businesses, social organizations and other stakeholders consult and reach agreement on issues of general interest.

3. GENERAL

The structure of the Kingdom stems from its historical context. The notion of a single Kingdom based on full co-operation with internal autonomy for the various parts of the Kingdom, as elaborated in the Charter, was aimed at preserving the Dutch East Indies. The shared nature and autonomy expressed in the preamble and the main points of the Charter were not written with the current context of the Kingdom in mind. It served as a framework for cooperation and safeguarding rights within the Kingdom after the Second World War.

Much has changed since the period of Curaçao and its dependencies, followed by the Netherlands Antilles, and the disintegration of this constellation in 2010. The current application and interpretation of the Charter raise questions about the effectiveness and (in)equality of the constitutional structure. The countries within the Kingdom have developed autonomy and their own constitutional structure, but the operation of the Charter and the (power) dynamic with the Netherlands remain complex.^[7] Sint Maarten faces a disadvantage that hinders a well-functioning democratic constitutional state. This makes it difficult to rely on its own resources. The administrative center of the former Netherlands Antilles was located in Curaçao, while Aruba acquired autonomous status in 1986. Due to its limited scale and financial resources, as well as a systematic shortage of professional manpower, which negatively impacts its administrative capacity, Sint Maarten regularly struggles to fulfill its responsibilities in a timely and adequate manner. It is doubtful whether sufficient attention is paid to this exceptional situation.^[8]

The Division rightly states in its advice that the current constitutional structure would not exist without the colonial past. Although the composition of the Kingdom has changed over the past 70 years, the text of the Charter has hardly changed in substance.^[9]

Questions that arise include whether the Charter is still adequate for the current constitutional reality and to what extent it safeguards the interests of Sint Maarten (and other Caribbean countries). The broad sentiment among the consulted key stakeholders in Sint Maarten is that the current constitutional structure of the Kingdom no longer meets the expectations of a modern and democratic society. This leads to feelings of dissatisfaction and injustice among the residents of Sint Maarten. In this context, voices are being raised within the community to revise, among other things, articles 2, 44, 50, and 51 of the Charter. This concerns partnership and mutual ownership.^[10] The ineffectiveness of control and coercion^[11] requires a recalibration of the Charter.

[7] A structural inequality with a democratic deficit (decision-making, administrative and financial control), the disadvantaged position of Sint Maarten and other Caribbean countries, insufficient consultation between North and South, paternalism, a lack of actual common goals and expectations, a fictitious consensus in the creation of consensus legislation, and the imposition of conditions and restrictions under 'coercion'.

[8] Apart from its (central) location in the Caribbean region and the de facto division of the island with its open borders.

[9] Powers, authorities and procedures have remained virtually the same.

[10] A position regarding a possible withdrawal from the Kingdom has not yet been formally expressed.

[11] Supervision instead of budgetary support and assistance with efficient governance.

3.1 Guarantee function of the Kingdom

The Kingdom's guarantee function encompasses the protection of fundamental human rights and freedoms, legal certainty, and ensuring sound governance. The implementation of this safeguarding role is often controversial. The Kingdom's ability to unilaterally and coercively intervene in the affairs of the Caribbean countries creates a gray area between what is just and what is coercive. The question is: who determines when and how this guarantee function is deployed? In practice, intervention effectively amounts to intervention by the Netherlands, which undermines Sint Maarten's autonomy. The democratic deficit is evident in the Council of Ministers of the Kingdom, where the plenipotentiary ministers of Sint Maarten (and the other Caribbean countries) never achieve a majority and have little influence on voting procedures and decision-making. The role of the plenipotentiary ministers appears more symbolic than effective.^[12] As a result, the Netherlands, as a 'Kingdom', can unilaterally and broadly interpret what constitutes "good governance". This is then seen as a right to intervene on the islands, effectively undermining (by the Netherlands) Sint Maarten's autonomy and right to self-determination. Decisions must be based on a legitimate majority. Currently, this is not the case. These are often decisions that have far-reaching consequences for Sint Maarten, without the government having any real influence on them. Sint Maarten's structurally disadvantaged position and limited implementation capacity make it difficult to address problems effectively, which is then wrongly seen as administrative neglect.

3.2. Collaboration and Consensus

Collaboration implies that all parties involved work together toward a common goal. The lack of a clear procedure for creating consensus legislation leads to frustration and dissatisfaction. Conditions and restrictions are regularly imposed, forcing Sint Maarten to agree to legislation deemed not in its best interests. This also leads to an infringement of Sint Maarten's autonomy. Obligations, such as those imposed by the Financial Supervision Board (Cft), are in practice not entered into voluntarily. After Hurricane Irma, the Netherlands provided €470 (\$553) million in aid to Sint Maarten. This was accompanied by conditions such as the establishment of an integrity chamber and mutual arrangements for border control. In an extremely vulnerable situation, Sint Maarten had little choice but to accept these conditions, which would likely not have happened under normal circumstances. The aforementioned examples demonstrate that cooperation between Sint Maarten and the Kingdom (i.e., the Netherlands) is often not voluntary. Independent evaluation of the measures taken is lacking, while the pressure on Sint Maarten's budget increases due to the obligation to pay the costs of the Integrity Chamber itself.

[12] The ongoing process of amending the Rules of Order for the Council of Ministers of the Kingdom should be continued in anticipation of its structural reform in the interim.

3.3. Democratic deficit

The proposal to establish active suffrage, allowing citizens of the Caribbean countries of the Kingdom to vote in the Dutch Senate and House of Representatives elections, is largely symbolic and cosmetic. Given the relatively small population of Sint Maarten – and, more broadly, the other islands of the Caribbean Kingdom – the impact on the election results will be minimal. Consequently, the chance of electing a representative who genuinely represents Sint Maarten's interests is extremely slim, a sham. This reinforces the sense of a democratic deficit and the need for a fair and representative constitutional structure within the Kingdom. Voting for the *Staten-Generaal* essentially legitimizes Sint Maarten's disadvantaged position within the Kingdom. The problem of the democratic deficit – actual representation and autonomy – is not solved, but rather emphasized. The unique challenges facing a small island like Sint Maarten require more than symbolic participation.

Strengthening the position of the minister plenipotentiary to reduce the democratic deficit is undoubtedly valuable. Naturally, the person holding this position must possess the appropriate competencies and qualifications, including expertise in the powers and procedures available to effectively represent the position and rights of Sint Maarten. Ensuring this is entrusted to the minister plenipotentiary. However, truly strengthening the position requires more than just a suitable candidate. The current rules of procedure of the Kingdom Council of Ministers must be revised to reflect the contemporary reality and responsibilities of the minister plenipotentiary.

Effectively strengthening the position of the minister plenipotentiary requires institutional and procedural adjustments. The discussion regarding the composition of the Council of Ministers of the Kingdom must be conducted. The decision to appoint a state secretary with the duties and responsibility for Kingdom Relations is due for evaluation. The state secretary is hierarchically linked to the Minister of the Interior and Kingdom Relations (BZK) and is not a member of the Kingdom Council of Ministers. As such, the interests of Sint Maarten represent a subordinate role in the Council of Ministers of the Kingdom. Before 2010, matters relating to the Netherlands Antilles and Aruba were generally handled by the Minister of the Interior and Kingdom Relations. The relationship between minister, state secretary and ministers plenipotentiary should be reviewed and placed in the proper context.

3.4. Independent dispute resolution

A dispute settlement mechanism is crucial for safeguarding autonomy and equal rights within the Kingdom. The independence of the body handling disputes is paramount. Joining an institution appointed by one of the countries requires unanimous trust from all countries in the body in question. The discussion on the proposals of the Advisory Division in this regard is also eminently suitable for further development in the aforementioned Kingdom Political Dialogue Platform (KPDP).

3.5 For the sake of completeness

Although there is no direct link between the Charter for the Kingdom of the Netherlands and the concept of reparation, the current disadvantaged position of Sint Maarten and the other Caribbean countries cannot be ignored in this context. This structural disadvantage, rooted in historical inequality and limited institutional capacity, calls for a reconsideration of cooperation and uniformity within the Kingdom. The Kingdom of the Netherlands consists of several countries; poverty in the Caribbean countries is much higher than that of the Netherlands, which is one of the richest countries in the world. Investing in recovery measures, such as improving education, healthcare, justice, economic development, and poverty reduction, as well as addressing the consequences of climate change and disaster management, can lay the foundation for a just, sustainable, and balanced relationship between the countries.

The government recognizes the importance of the positions advocated by various civil society organizations and consulted key figures in the community for an open and honest dialogue on this topic within the Kingdom in the short term. Nevertheless, the government considers it desirable to address reparatory measures outside the framework of the Charter. Reparation is more than financial compensation; it encompasses healing, creating equal opportunities, self-reliance, nation-building, and more.^[13] Integrating reparatory measures into the discussions on the Charter could lead to further complications and delays in the necessary constitutional reforms. A separate approach to this topic, however, offers more scope for effective and fair solutions that do justice to and respect the interests of all parties involved. This discussion also lends itself to dialogue within the Kingdom Political Dialogue Platform (KPDP), as part of a broader transition to a more equal and respectful Kingdom relationship.

[13] See 10-point plan for recovery slavery and colonial past designed by CARICOM, also One SXM's recovery claim; '*Claim for reparations for Transatlantic Chattel Slavery (TCS) and colonialism against the Netherlands on behalf of the St. Martin People*'.

4. SUMMARY RESPONSE TO THE RECOMMENDATIONS

The unsolicited advice of the Advisory Division focuses on ways to improve cooperation within the Kingdom, without requiring amendments to the Charter. Sint Maarten believes that the structural obstacles arising from the Charter – including a democratic deficit – cannot be adequately addressed without substantive amendments to the Charter. Subject to firm agreements on recalibrating the values and relevance of the Charter according to current standards, this summary response to the recommendations of the Advisory Division is provided. This is in anticipation of a thorough evaluation of the Charter based on the current context, insights, and needs of the countries.^[14] The added value of the Division's spontaneous advice is that it clarifies the most pressing issues currently facing the Kingdom – 70 years after the Charter came into effect – and proposes solutions from a pragmatic perspective. The Advisory Division formulates two central principles for future cooperation within the Kingdom: 1. Constructive cooperation and mutual assistance; 2. Contributing to more equal relations and mutual understanding.

4.1. Constructive cooperation and mutual assistance

The Advisory Division makes several recommendations for strengthening good governance and closer cooperation. Sint Maarten emphasizes that more intensive cooperation can contribute to a sustainable evolution of the constitutional relations within the Kingdom, provided it yields tangible aid, support, and concrete results and respects the autonomy of the Caribbean countries.

- ***Collaboration based on local needs and wishes***

The government of Sint Maarten recognizes that the Kingdom offers structural advantages, but emphasizes that cooperation within the Kingdom must be tailored to the specific needs and wishes of Sint Maarten. Sint Maarten highly values its autonomous status and right to self-determination.

The government proposes to inventorize existing cooperation initiatives (consensus legislation and informal mutual arrangements),^[15] to evaluate them in consultation, and to implement targeted improvements based on this evaluation. The evaluations offer the opportunity to concretely and effectively implement the intensification and sustainability of cooperation in the long term. The stumbling blocks – administrative and economic challenges – related to cooperation must be approached based on mutual respect and partnership, with autonomy serving not as an obstacle but as a guideline for achieving effective solutions.

[14] Nothing prevents a simultaneous approach to the recommendations and the recalibration of the Charter. Establishing Political Dialogue Platforms to prepare for formal decision-making is ideal for this simultaneous approach. A Kingdom Political Dialogue Platform (KPDP), consisting of politicians and experts representing the political arena, can also serve as a 'think-thank' forum.

[15] Including country packages, reconstruction fund, financing arrangements (prison construction, sustainable energy supply).

A constructive approach based on equality and partnership can be prepared in the previously proposed KPDP. However, this requires political will.

- ***Strengthening sound governance***

Sint Maarten recognizes that good governance encompasses more than just financial stability and rule-of-law compliance. Acting based on the guarantee function – supervisory powers under the Charter – generally offers no lasting solution and encounters resistance. Transparency, consistent interpretation, implementation, and enforcement of governance concepts and terms across all countries of the Kingdom are essential. For example, the interpretation of corruption and integrity must be transparent and approached consistently on both sides of the Atlantic.^[16]

Sint Maarten supports a new approach of intensified cooperation between the countries,^[17] including structural support for governance, expertise sharing, knowledge exchange, secondments, and joint training programs. It is important to consider cultural differences and historical sensitivity. Policy measures must align with Sint Maarten's socio-cultural context. Intercultural sensitivity and integration programs are essential for communication and knowledge transfer. It is crucial that cooperation focuses on sustainability and strengthening Sint Maarten's self-reliance.

- ***Priority for education and poverty reduction***

Quality education and poverty reduction are inextricably linked to the realization of human rights, legal certainty, sound governance, and the future of Sint Maarten. Prioritizing equal access to quality education and promoting lifelong learning^[18] are conducive to the socio-economic climate, the labor market, poverty reduction, crime reduction, and the promotion of safety and sustainability.

Sint Maarten has committed to achieving the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development. This requires close cooperation and support, including the development of a Caribbean-relevant curriculum for Sint Maarten^[19] and a new financial regime through tax reform. Expanding scholarships and establishing faculties or branches of Dutch universities in Sint Maarten and other Caribbean countries within the Kingdom will offer improved opportunities for young people and reduce brain drain.

- ***Administrative cooperation between the Caribbean countries***

Sint Maarten endorses the Division's recommendation to intensify regional cooperation. A Regional Political Dialogue Platform is a valuable tool for discussing administrative challenges, exchanging best practices, and developing sustainable strategies.

[16] Many still struggle with the relevance of the Integrity Chamber, an institution that was the only one established under duress in Sint Maarten.

[17] Please see the criteria of the Round Table Conference of 26 November 2006 as a guideline.

[18] Need for adult education, community outreach, administrative and practice-oriented courses.

[19] Unique contexts of regional location must also be taken into account.

- **Consensus Kingdom legislation**

The consensus requirement requires agreement between the governments of the countries involved throughout the entire legislative process. The government of Sint Maarten considers it desirable to establish a formal procedural framework for the creation of consensus laws to ensure transparency and actively monitor the process. The Charter does not provide clarity on the consequences of the loss of consensus after the Kingdom Act has entered into force. Sint Maarten concurs with the Advisory Division's position that there must be genuine consensus on terminating the consensus Kingdom Act. It is essential that unilateral termination be prevented in future consensus Kingdom legislation. Consensus on this procedure is essential. This promotes legal certainty and safeguards the voluntary nature of consensus legislation. In this regard, Sint Maarten also emphasizes that developing such a process is ideally suited for dialogue within the Kingdom Political Dialogue Platform (KPDP).^[20]

4.2. Contributing to more equal relations and mutual understanding

The Advisory Division's report emphasizes the need to bring greater balance to the relationships within the Kingdom. Special attention is paid to the democratic deficit.

- **Human rights and fundamental freedoms**

Sint Maarten endorses the universality of human rights and their importance. It is committed to promoting these rights and ensuring that they are respected within society. In collaboration with the Ministry of Foreign Affairs, efforts will be made to further implement prioritized human rights treaties.^[21]

- **Extension of suffrage**

Sint Maarten believes that the proposal to grant all Dutch citizens of the Caribbean countries the right to vote in the *Staten-Generaal* creates an illusion of equality. The impact on the elections is minimal and legitimizes Sint Maarten's disadvantaged position within the Kingdom. Voting for a Parliament that does not represent Sint Maarten's interests only serves to perpetuate the democratic deficit.^[22] Therefore, the government cannot support this proposal.

- **Position of the Minister Plenipotentiary**

The Advisory Division highlights the role and position of the plenipotentiary minister in the Council of Ministers of the Kingdom and recommends strengthening it. It recommends: a) (possibly) exceeding the politically determined timeframe and b) making procedural agreements regarding the processing time of documents in the Kingdom Council of Ministers.

[20] A Kingdom Political Dialogue Platform (both national and regional) is ideally suited (as a preparation) for reaching consensus. It can be composed of politicians, experts, and representatives of the political parties who have the trust, respect, and mandate of the parties involved to represent the party at a high level. Such tiered representation is inclusive and broadens political support.

[21] See <https://www.rijksfinancien.nl/jaarverslag/2023/IV/onderdeel/2764622#>.

[22] On the other hand, creating voting rights in elections in the Caribbean countries for the respective students living in the Netherlands promotes democracy on the islands, increases sustainable involvement with the country of origin in the Caribbean and reduces the 'brain drain'.

Ad a) Appointment and selection criteria: As a political official, the authorized minister acts on the instructions of the government. This requires a certain relationship of trust between the government and the relevant official with a political mandate. Transparent agreements regarding appointments based on competence and national interest are necessary to implement this recommendation.^[23]

Ad b) Procedural strengthening: Revising existing agreements and amending the rules of order of the (Kingdom) Council of Ministers can contribute to more thorough preparation and substantively sound representation of Sint Maarten and the other Caribbean countries.^[24]

Adjusting procedural agreements, including the processing time for documents in the Kingdom Council of Ministers, is a start.^[25] Sint Maarten advocates for its own substantively amended rules of procedure for the Kingdom Council of Ministers, which do justice to the role of the Minister Plenipotentiary of Sint Maarten in relation to the Minister and State Secretary for Kingdom Relations.

- **Dispute resolution**

Sint Maarten supports a low-threshold and binding dispute resolution system. Disputes should be settled through a simple procedure, administered by an independent body supported by all the countries. This should prevent the appearance of impartiality by selecting an existing body, appointed by one of the countries. An independent arbitrator should make binding decisions regarding disputes between the Kingdom and the countries, and between the countries themselves, concerning both legal and policy issues. Most disputes (will) concern policy matters. Expert representation from Sint Maarten (and the other Caribbean countries) on the independent panel is desirable. According to the Division's advice, it is up to the Caribbean countries to deliberate on an alternative (see page 54 of the report). Sint Maarten intends to take the lead in initiating this process.^[26] Including an evaluation provision in the dispute resolution system is considered necessary.

[23] It is conceivable to coordinate well with (possibly) changed government priorities, partly with a view to continuity.

[24] See also: CMAM Duijf, *Towards its own rules of procedure for the Council of Ministers of the Kingdom*, Caribisch Juristenblad 2020, p. 252.

[25] Realities such as the time difference between North and South must also be taken into account when setting deadlines.

[26] The experience with the dispute settlement procedure in the Kingdom Act on Financial Supervision of Curaçao and Sint Maarten may offer some starting points.

5. IN CONCLUSION

In its advice, the Advisory Division does not focus on constitutional recommendations, but limits itself to a more pragmatic approach. Sint Maarten partially agrees with this, provided that the provisions of the Charter are reviewed jointly in the longer term, taking into account current circumstances and context, including geopolitical realities. Although a comprehensive revision of the Charter is less realistic in the short term, the government of Sint Maarten considers targeted adjustments such as strengthening the role of the minister plenipotentiary to be feasible and necessary.

To successfully implement the recommendations in a sustainable manner, the divide within the Kingdom must be bridged. In chapter 2, the government of Sint Maarten presents a concrete proposal for this in the form of a strategic, structural political dialogue, a Kingdom Political Dialogue Platform. This begins with an in-depth analysis of the shared history, political power dynamics, and cultural context of the autonomous countries within the Kingdom.^[27] Sint Maarten benefits from establishing a position in advance through a National Political Dialogue Platform, which will serve as a starting point for discussions within the Kingdom Political Dialogue Platform (KPDP). This also applies to the other Caribbean countries of the Kingdom. Investing in impartial expertise, political will, and a progressive, corrective approach to make politics more receptive is not a luxury. The willingness of all stakeholders to achieve sustainable, workable results and solutions is central to the dialogue process. Discussions regarding changes to the Charter can evolve organically within the KPDP over time.

The fact that, in 2025, there are still dismissive remarks in the House of Representatives about Sint Maarten and the other Caribbean countries underscores that, after seventy years of the Charter, much remains to be invested in mutual understanding, dignity, and respect to strengthen ties within the Kingdom.

Relying on our own strength and the will to support one another is above all human work: building interpersonal relationships requires a conscious, strategic, and structural effort from all Kingdom partners.

August 2025

[27] Evaluating and adapting strategies to ensure the Political Dialogue Platform is sustainable and continues to meet the needs and realities of the changing context is essential. Geopolitics can also influence the context.